

Algunes reflexions sobre els programes d'intervenció amb homes que utilitzen la violència contra les seves parelles.

Beatriu Masià Masià.

Ponència en el marc del III seminari anual del programa de prevenció de la violència en la parella, organitzat pel Grup Antígona:

Paternitat Responsable i Ruptures Familiars. Barcelona, 20/05/2010

Presentació del llibre: ***“Desenvolupament d'estratègies de treball amb homes que utilitzen violència contra les seves dones en les seves relacions íntimes: El cas dels països del sud. Per què i com?”*** Barcelona, 20/05/2010

Presentació

Tamaia dones contra la violència, a través del Programa d'atenció individual i grupal a dones maltractades, dona suport continuat al procés de recuperació de les dones que han patit diferents formes d'abús en les relacions de parella.

Les aportacions i reflexions que es reflecteixen en aquest article en relació al treball amb els homes que utilitzen la violència estaran condicionades per les informacions que les dones ens transmeten sobre els processos d'abús que viuen.

Hem de remarcar que les dones que acudeixen als espais d'atenció de l'entitat, i a molts d'altres, no poden obtenir cap benefici, entès aquest com a millores en els àmbits civil o penal, pel fet de venir. És a dir, el fet que una dona que ha passat per una situació d'abús continuat inverteixi anys i temps de la seva vida en recuperar-se, no es considera una prova, per exemple, de què hagi viscut aquesta violència. Els únics beneficis que les dones obtenen de l'atenció que reben tenen a veure amb l'elaboració personal i el seu procés de recuperació de la violència viscuda .

Introducció

Hi ha un discurs bastant compartit, al menys al nostre país, que considera els grups de dones que treballen amb dones que han viscut o viuen violència masculista com a contraris a qualsevol tipus d'intervenció amb els homes que exerceixen aquesta violència. Aquesta consideració es percep per part de molts agents socials i jurídics. S'argumenta que aquests grups de dones no estan d'acord en que es faci aquest treball perquè això pot, o podria, restar recursos econòmics al treball amb les dones.

És important fer constar que els grups i les organitzacions feministes han estat insistents en demanar que s'articulessin mesures alternatives a l'estricta penalització.

Certament aquest és un tema controvertit: quina hauria de ser la prioritat a l'hora de destinar recursos econòmics?, en la recuperació i reparació de les dones que pateixen la violència, o en la rehabilitació dels homes que la utilitzen?.

Entenem que la solució no passa per excloure a uns o a les altres, sinó per dotar de recursos suficients els dos àmbits d'intervenció. Actualment però, els recursos econòmics i psicosocials que es dediquen a la problemàtica no són els suficients per garantir les intervencions que actuen en el doble vessant. Per tant, el debat sobre aquesta qüestió és un debat estèril en el sentit que situa com a excloent una part o l'altra, ens desvia de la possibilitat de tenir una mirada més eco sistèmica sobre el problema i ens impedeix avançar en la recerca de solucions efectives a llarg termini.

Considerem que en tot cas, el plantejament hauria d'anar en la direcció de preguntar-nos sobre les millors estratègies en ambdós aspectes, per avançar en l'eradicació de la violència masclista en les relacions de parella. En aquest sentit entenem que els programes adreçats als homes que utilitzen la violència no s'han de quedar en la intervenció amb els homes que ja estan en procediments penals, sinó que han de ser més amplis i han de considerar la prevenció, ja que com sabem el recurs d'utilitzar la violència per part de molts homes forma part de la normalitat i la quotidianitat de la nostra cultura.

Valoració dels Programes adreçats a homes.

Des de la nostra entitat creiem que a l'hora de valorar els programes adreçats als homes que han maltractat, física o psicològicament a les seves parelles, s'hauria de distingir entre els programes que es proposen als homes en l'àmbit penal i com mesura alternativa i o pal·liativa de la condemna, i els programes que, no només no entren en l'àmbit de lo penal, sinó que la realització dels quals no comporten cap altra compensació que la pròpia decisió i o voluntat de reconèixer-se com a agressor i poder fer un treball personal en aquest sentit.

Aquesta distinció, creiem que és important, ja que des d'una perspectiva clínica sabem la importància que tenen la decisió i la voluntat d'iniciar un procés terapèutic i el compromís personal que comporta, en el sentit que l'objectiu no es tenir uns beneficis immediats sinó entrar en un procés de canvi i transformació individual i social.

En canvi, quan el procés terapèutic està vinculat directament a determinats beneficis penitenciaris o legals que pugui comportar, el procés d'implicació personal és diferent. No volem dir amb això que aquests programes no tinguin cap efecte sobre els homes que hi participen, sinó que, el nostre dubte està en l'efectivitat dels mateixos per promoure canvis suficients com per deixar de banda la utilització de l'abús en les relacions de parella.

En general sabem que, el nivell de responsabilització que assumeixen aquests homes sobre la utilització de la violència és baix i moltes vegades el fet de participar en algun programa o curs, pot ser utilitzat en benefici propi en noves situacions abusives.

Ens preguntem també sobre l'efectivitat de projectes que tenen un temps definit, entre sis mesos i un any, i ens els que difícilment tenen una continuïtat. Quan un home ha estat utilitzant la violència contra la seva parella durant 5, 10, 15 anys, difícilment modificarà la seva conducta amb un procés terapèutic de curt termini, la qual cosa és difícil de saber si tenim en compte que no es fan seguiments a llarg termini dels homes que participen en aquests programes. Un altre aspecte important a considerar, és l'efecte que té en les dones i les expectatives que els pot despertar, la participació de les seves parelles o ex parelles en aquests programes, especialment quan encara s'està en convivència.

Sense haver fet cap estudi rigorós sobre aquest fet però sí des de l'experiència de 16 anys de treball amb dones maltractades per les seves parelles, hem pogut comprovar que a moltes dones els genera una expectativa que poques vegades es compleix: el retorn a una convivència sense abusos. Això és especialment significatiu quan aquests programes es realitzen en l'àmbit penal, ja que les possibilitats de canvi de l'home es poden associar al fet que hi ha un "poder" que els obliga a un procés que ells mai han volgut fer voluntàriament malgrat les seves parelles els hi han demanat i els han donat moltes oportunitats.

Les expectatives de les dones algunes vegades poden esdevenir un risc ja que, una vegada més, ell obté elements per jugar a favor seu i, especialment en l'entorn social més proper, pot significar posar en dubte el que la dona relata. L'argument "he estat en un grup" pot ser recurrent en aquells casos en que el maltractament continua però de forma més subtil. També veiem que quan un home entra en algun d'aquests programes i encara està en convivència es genera una situació que pot allargar el cicle de la violència en la mesura que moltes dones es poden sentir demandades de més paciència vers un possible canvi d'ell. Per a les dones podria semblar que les promeses de canvi, tantes vegades manifestades, poden finalment arribar-se a complir, evidentment cal especificar que estem parlant de relacions de parella en què l'abús té una llarga trajectòria.

Sabem que quan els homes entren en algun dels programes de tractament els abusos no s'aturen immediatament, especialment els psicològics, econòmics, i socials poden continuar. Això pot ser molt confós per a la dona, si no té cap programa de suport per a ella, la qual cosa fa que el procés es pugui allargar i que tingui efectes més perversos per a ella. Per exemple, que l'entorn social més proper no entengui l'actitud de distanciament d'ella i la seva decisió de continuar endavant amb processos legals quan ell fa pública la seva participació en un programa, o quan en la relació interpersonal ell la confon mantenint un nivell subtil d'abusos a la vegada que li recorda que ja està fent molts esforços, i que l'acusa de que mai no en té prou.

Un altre element de reflexió seria veure els efectes que té, sobre els operadors jurídics en les resolucions civils, la participació dels homes en aquests programes. Volem dir que hi pot haver una valoració esbiaixada, una vegada més, pel gènere en el sentit que els homes que entren en programes són freqüentment ben considerats i valorats pels operadors jurídics i socials, i en canvi les dones que recorren a programes de suport i recuperació són vistes com a necessitades i amb un cert dubte sobre la veracitat del

que diuen. Evidentment s'obvia que la necessitat de les dones maltractades està en estreta relació amb l'abús patit.

Altres elements importants a considerar en relació als programes per a homes han de situar-se en l'enfocament, els objectius, la durada, l'especialització dels i les professionals i la permanència dels equips. Tots aquests són elements que defineixen la qualitat i l'efectivitat en última instància dels programes adreçats a homes. Un home que ha estat exercint la violència contra la seva parella durant un llarg període, anys, difícilment farà un canvi profund en un programa de 12 mesos per exemple. Especialment si participa en aquest programa des de la perspectiva d'obtenir beneficis en la condemna.

No hem d'oblidar que un dels elements més relacionats amb la percepció de la legitimitat per a la utilització de la violència és el de la jerarquia i el poder. Considerem que no es pot minimitzar l'arrelament de les creences individuals que cada un d'aquests homes té sobre les pràctiques de la masculinitat hegemòniques, inclosa la utilització de la violència en les relacions afectives i interpersonals, moltes de les quals són tolerades socialment.

Totes aquestes observacions, però, no són per invalidar el treball amb els homes, sinó per qüestionar algunes pràctiques que es poden situar com a meritoses sense tenir informacions exhaustives del posterior comportament en relació a l'ús de la violència per part dels homes que se n'han beneficiat, pràctiques que sovint no tenen en compte si es realitza un seguiment per exemple, a la sortida de la presó o a més llarg termini, o si reincideixen, etc...

Tanmateix pensem que seria interessant entrar en una reflexió sobre la conveniència o no dels beneficis penals d'aquests homes pel fet de participar en algun d'aquests programes No tant per la creença de que l'àmbit penal pugui resoldre aquesta problemàtica sinó per la percepció vers la gravetat dels seus actes. Han mort massa dones per aquest motiu i sabem a través de les dones que les penalitzacions toves són utilitzades com amenaça pels homes i tenen un fort impacte en les dones que poden estar en processos de separació. A més, com a terapeutes, se'ns crea el dubte sobre si els beneficis penals poden desvirtuar els beneficis terapèutics, en el sentit del que situàvem al principi.

També, com a col·lectiu que realitza un treball psicosocial i que entén la necessitat de la prevenció, volem reflexionar sobre una excessiva focalització en els homes que estan ja identificats com executors de violència contra les dones, ja que si bé és necessari, no és suficient. Volem dir que el discurs ha d'anar més enllà, en el sentit que hem de descodificar tota justificació a la utilització de la violència contra les dones i les nenes, i que això també vol dir acabar amb l'emparament i la cobertura legal, social i mediàtica que es fa del tema.

En la realització dels tallers de prevenció adreçats a adolescents i joves, alguns i algunes expressen claredat, saben què és un abús i no estan disposats ni disposades a tolerar-ho. Altres expressen confusió, l'abús està tan present en el seu quotidià que no poden diferenciar allò que és abús d'allò que no ho és i es minimitzen amb facilitat

alguns abusos. Uns i altres viuen rodejats d'una societat molt tolerant amb l'abús dins i fora de la família. Sovint, exemples d'abusos subtils són identificats com a conductes normals.

Creiem que aquest és un nivell bàsic en la descodificació de la violència; que els joves, però també els adults, puguem encetar un diàleg respecte a la tolerància social a l'abús en les seves diferents manifestacions, i especialment en el que s'exerceix contra les dones.

Ens reafirmem així amb la proposta de la necessitat de recursos suficients per promoure reflexions al voltant de la violència i especialment de la relació entre masculinitat hegemònica i utilització de l'abús contra qui es percep diferent.

© Beatriu Masià Masià. Tamaia Viure Sense Violència, SCCL. Barcelona 2010.
Tots els drets reservats.

En la utilització dels continguts d'aquest document caldrà indicar de forma clara el títol del text, el nom i cognoms de la persona autora i de l'entitat TAMAIA Viure Sense Violència, SCCL. No s'autoritza la seva reproducció o altres formes d'explotació efectuades amb finalitats de lucre ni la seva comunicació pública des d'un lloc aliè a Tamaia. Tampoc s'autoritza la presentació del seu contingut en una finestra o marc aliè a l'entitat.
